

วารสารอิเล็กทรอนิกส์
ทางการศึกษา

OJED, Vol.9, No.2, 2014, pp. 350-364

OJED

An Online Journal

of Education

<http://www.edu.chula.ac.th/ojed>

การนำเสนอแนวทางการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนจากการวิเคราะห์แนวปฏิบัติ
A PROPOSED ASSESSMENT GUIDELINE OF STUDENT DESIRABLE CHARACTERISTICS

นางสาวณพัชร ฮงสมบุญ *

Napaton Hengsomboon

ผศ.ดร.นันทวรรณ หลาวทอง **

Assoc. Prof. Nuttaporn Lawthong, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพและปัญหาของการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 2) วิเคราะห์แนวทางการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่ดี 3) นำเสนอแนวทางการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสอดคล้องกับการประเมินตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างเป็น 1) ครูจำนวน 1,240 คน 2) สถานศึกษาที่ปฏิบัติ จำนวน 6 แห่ง 3) นักวิชาการจากกระทรวง จำนวน 10 คนและครูในสถานศึกษาที่ปฏิบัติ จำนวน 10 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูมีการประเมินคล้ายกับแนวการวัดและประเมินผลการเรียนของกระทรวง แต่ในด้านสภาพปัญหา/อุปสรรค พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์และตัวชี้วัดมีลักษณะเป็นนามธรรม ยากต่อการวัด วิธีการวัดยังคงใช้การวัดแบบเดิมเหมือนกับการวัดจิตพิสัย สำหรับเครื่องมือขาดความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ และการตัดสินผลการประเมินไม่ตรงกับความเป็นจริง 2) สถานศึกษาที่ปฏิบัติได้สอดคล้องกันตามแนวการวัดและประเมินผลการเรียนของกระทรวง 3) แนวทางการประเมินต้องมีการกำหนดหน้าที่ให้ชัดเจน มีการประเมินอย่างเป็นระบบขั้นตอน สำหรับวิธีการวัด/ประเมินมีการแบ่งการประเมินเป็นสองส่วนโดยประเมินจากการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้และประเมินจากการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา และเครื่องมือประเมินใช้แบบสังเกตร่วมกับใบรายชื่อนักเรียนรวมทั้งผลงานที่นักเรียนทำโดยระยะเวลาในการประเมินจะประเมินเป็นรายคาบเพื่อดูความก้าวหน้าของผู้เรียน

* นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาวัดและประเมินผลการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: Napattaon.heng@gmail.com

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาวัดและประเมินผลการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: nuttaporn.l@chula.ac.th

ISSN 1905-4491

Abstract

The purposes of this research were 1) to analyze the state and problem of assessing the desired characteristics of learners ; and 2) to analyze desired characteristics assessment of learner in good practice schools ; and 3) to purpose guideline to assess the desired characteristics of learners congruence with the assessment of the basic education commission. Sample were 1) 1,240 teachers 2) 6 good practice schools. 3) 10 scholars and 10 teachers.

The results of the study found that 1) the most schools assess similar with guideline of the basic education commission but the problems were found; desired characteristics and indicators were abstract and difficult to measure, the traditional method was used to measure affective domain lack of feasibility to practice, the grad results were not valid 2) 6 good practice schools; the instruments were assessed congruence with guideline of the basic education commission ; and 3) Guideline for assessment, Schools should be establishes a committee to develop and evaluate, clearly defined functions. Assessment is a systematic, teachers should study the manual that defines of the basic education commission. School should do a school manual and workshops/seminars about measurement and evaluation. Assessment methods should be separately planed to assign assessment learning strands and activities of schools, Besides schools should identify the assessor clearly. Instruments should be observation and assessment time should be during lessons.

คำสำคัญ : คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน/สถานศึกษาที่ปฏิบัติดี/แนวทางการประเมิน

KEYWORDS : DESIRED CHARACTERISTICS OF LEARNERS/GOOD PRACTICE SCHOOL/ ASSESSMENT GUIDELINE

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มีการกล่าวถึงแนวทางในการจัดการศึกษา ตามมาตรา 23, 24 และ 26 สามารถสรุปได้ว่าการจัดการศึกษานั้นควรจะมีการผสมผสานหรือบูรณาการสาระความรู้ต่างๆให้มีความสมดุลกัน รวมทั้งควรมีการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกรายวิชา และให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมในแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษาด้วย ดังนั้น ทางกระทรวงศึกษาธิการจึงมีการผลักดันนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีการกำหนด คุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นหนึ่งในเป้าหมายและกรอบทิศทางการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญามีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยมีการบ่มเพาะปลูกฝัง กล่อมเกลา และปลูกจิตสำนึกควบคู่กับการเรียนการสอนทางด้านวิชาการเพื่อให้เยาวชนมีความรับผิดชอบต่องานของตนเอง ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม เกิดความตระหนักต่อบทบาทหน้าที่ภายในจิตใจของตนเองและดำรงตนอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ได้แก่ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) และให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนประกอบกับเกณฑ์การผ่านช่วงชั้น

และการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งแนวทางในการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในสถานศึกษานั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็น ฝ่ายผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูผู้สอน ผู้ปกครองและชุมชน ฯลฯ ในการร่วมกันบริหารจัดการ ดำเนินการทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นสามารถกระทำได้จากการนำตัวบ่งชี้ระดับ พฤติกรรมที่วิเคราะห์ไว้ มาผสมผสานและบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ในระหว่างการจัดกิจกรรม/โครงการต่างๆภายในสถานศึกษา หรือแม้แต่สอดแทรก ไว้ในกิจวัตรประจำวันของผู้เรียน และในแต่ละสถานศึกษาควรจัดให้มีการประเมินคุณลักษณะเป็นระยะ อาจจะประเมินเป็นรายสัปดาห์ รายเดือน รายภาค รายปี เป็นต้น เพื่อเป็นการสังเกตพัฒนาการของผู้เรียน อย่างต่อเนื่อง และสะท้อนถึงลักษณะพฤติกรรมที่ต้องการ (สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2551; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

การดำเนินการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์มีรูปแบบที่สถานศึกษาสามารถนำไป เลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม ซึ่งตัวอย่างรูปแบบนั้นมี 3 รูปแบบ (สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ได้แก่ 1) กลุ่มสาระการเรียนรู้และผู้ที่เกี่ยวข้องพัฒนาและประเมินทุก คุณลักษณะ 2) กลุ่มสาระการเรียนรู้และผู้ที่เกี่ยวข้องพัฒนาและประเมินเฉพาะคุณลักษณะที่เหมาะสม 3) ครูประจำชั้นหรือครูประจำวิชาพัฒนาและประเมิน หรือร่วมพัฒนาและประเมิน โดยมีการออกแบบการ วัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รวมทั้งการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ซึ่งเครื่องมือที่นิยมใช้ ในสถานศึกษา ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบมาตราส่วนประมาณค่า แบบตรวจสอบรายการ แบบวัดสถานการณ์ แบบบันทึกพฤติกรรมแบบรายงานตนเอง เป็นต้น และการสร้างเกณฑ์ในการประเมินเพื่อ เป็นแนวทางในการให้คะแนนและประเมินค่าผลการประพฤติปฏิบัติของผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่าน มาเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (ภาณุภัทร ลิ้มจำรูญ, 2551 ; นวนละออง หงส์ภูและวารุณี ถิ่นโชค, 2552 ; เบญจลักษณ์ กุลวุฒิ, สมนึก ภัททิยธนีและวิไลน จุมปาแผด 2555 ; วรียา จันทรพิทักษ์, 2555) พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาเครื่องมือวัดคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ เพื่อนำไปปรับใช้ในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในสถานศึกษา ซึ่งเครื่องมือในการ วัดมีทั้งแบบวัดสถานการณ์ แบบมาตราส่วนประมาณค่า แบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ และคุณลักษณะที่ประเมิน จะเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนด

ปัจจุบันการวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ในโรงเรียนส่วนใหญ่ยัง ขาดเครื่องมือในการวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนอย่างชัดเจน ซึ่งส่วนมากจะใช้การวัดจากการ พิจารณาของครูผู้สอนอย่างเดียว นอกจากนี้ครูผู้สอนบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการวัด และประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่ถูกต้องหรือไม่มีการนำมาปฏิบัติ โดยเฉพาะคุณลักษณะ ด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ อีกทั้งการสร้างเครื่องมือส่วนใหญ่มุ่งพัฒนาแบบวัด ผลสัมฤทธิ์มากกว่าการสร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (ภาณุภัทร ลิ้มจำรูญ, 2551) ทำให้ขัดกับ แนวปฏิบัติการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ที่ระบุแนวทางในการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในสถานศึกษานั้นจะต้อง มีแหล่งข้อมูลและผู้ประเมินที่หลากหลายรวมทั้งเครื่องมือและวิธีการใช้ที่เหมาะสม ซึ่งเครื่องมือที่จะสามารถ ประเมินได้ถึงระดับพฤติกรรมนั้น ภายในเครื่องมือควรมีการระบุไปถึงตัวบ่งชี้ระดับพฤติกรรม เนื่องจากบาง พฤติกรรมไม่สามารถเห็นรายละเอียดของพฤติกรรมนั้นได้อย่างชัดเจน เพื่อให้ได้ผลการประเมินมีความ น่าเชื่อถือและสอดคล้องกับพฤติกรรมของนักเรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสำรวจและศึกษาการประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในสถานศึกษา ว่ามีวิธีการในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างไร มีปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินการประเมินหรือไม่ เพื่อนำเสนอแนวทางในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ถูกต้องและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและสอดคล้องกับการประเมินตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพและปัญหาของการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน
2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่ดี
3. เพื่อนำเสนอแนวทางในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสอดคล้องกับการประเมินตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย เพื่อนำเสนอแนวทางการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนจากการวิเคราะห์แนวปฏิบัติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) ครูผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตามสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ 2) สถานศึกษาที่ได้รับรางวัลดีเด่นด้านคุณธรรม จริยธรรมหรือมีอัตลักษณ์ทางด้านคุณธรรมดีเลิศ 3) นักวิชาการที่ร่วมจัดทำแนวปฏิบัติการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi-stage random sampling) โดยสุ่มโรงเรียนแบ่งตามภาค 5 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคใต้ หลังจากนั้น แบ่งตามเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา (สพม.) โดยแต่ละภาคทำการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ได้เขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา (สพม.) และโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จำนวน 31 แห่ง ซึ่งแบ่งตามขนาดโรงเรียนและครูแต่ละโรงเรียนจำนวน 1,240 คน (8 กลุ่มสาระ กลุ่มสาระละ 5 คน) 2) ผู้วิจัยเลือกสถานศึกษาที่ปฏิบัติ โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเลือกจากสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลดีเด่นด้านคุณธรรม จริยธรรม จำนวน 4 โรงเรียน และโรงเรียนที่มีอัตลักษณ์ในการปฏิบัติด้านคุณธรรม จริยธรรมได้ดีเลิศ จำนวน 2 โรงเรียน 3) ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) นักวิชาการที่ร่วมจัดทำแนวปฏิบัติการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 10 ท่านและครูที่เป็นผู้ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในสถานศึกษาที่ปฏิบัติ โดยสถานศึกษาละ 10 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม เพื่อสำรวจสภาพและปัญหาของการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตั้งแต่ขั้นของการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ นิยาม ตัวชี้วัด การจัดทำตัวบ่งชี้ วิธีการวัด เครื่องมือ ระยะเวลาในการประเมิน รูปแบบการประเมินและการตัดสินผล ซึ่งเมื่อตรวจสอบ

ความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พบว่า ข้อคำถามสอดคล้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทุกข้อ เนื่องจากค่าตรงเชิงความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์มีค่ามากกว่า 0.5 ทุกข้อ

2. แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในสถานศึกษาที่ปฏิบัติดีและแบบสังเกต

3. แนวคำถามการสนทนากลุ่ม เรื่อง การนำเสนอแนวทางการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนจากการวิเคราะห์แนวปฏิบัติดี

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

ระยะที่ 1 วิเคราะห์สภาพและปัญหาของการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

1.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์เพื่อขอความร่วมมือในการทำวิจัยไปยังผู้บริหารสถานศึกษาที่ผู้วิจัยทำการสุ่มไว้

1.2 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะครุศาสตร์ถึงผู้บริหารสถานศึกษาและมอบหมายให้ครูในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ทำแบบสอบถามดังกล่าวโดยนำแบบสอบถามจัดส่งทางไปรษณีย์โดยจัดส่งเป็นรายโรงเรียน

ระยะที่ 2 วิเคราะห์แนวทางการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่ดี

2.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์เพื่อขอความร่วมมือในการทำวิจัยไปยังผู้บริหารสถานศึกษา

2.2 ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รวมถึงการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่สถานศึกษาทำขึ้นในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

ระยะที่ 3 นำเสนอแนวทางในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์เพื่อขอความร่วมมือในการทำวิจัยไปยังผู้บริหารสถานศึกษานักวิชาการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.2 ผู้วิจัยจัดการสนทนากลุ่มเพื่อร่วมกันนำเสนอแนวทางในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม มีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยค่าสถิติพื้นฐาน ด้วยโปรแกรม SPSS ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต การวิเคราะห์เอกสาร รวมทั้งการสนทนากลุ่มเพื่อนำเสนอแนวทางในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนโดยการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สภาพและปัญหาการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

ครูส่วนใหญ่มีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ครบทั้ง 8 คุณลักษณะ สถานศึกษาบางแห่งมีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมและมีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะ

อัน พึ่งประสงค์ของผู้เรียนโดยเมื่อพิจารณาถึงวิธีการวัด/ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการสังเกตจำนวน 750 คน (ร้อยละ 91.7) รองลงมา คือ การบันทึกกิจกรรมจำนวน 489 คน (ร้อยละ 59.8) การสอบถามจำนวน 422 คน (ร้อยละ 51.6) การสัมภาษณ์จำนวน 398 คน (ร้อยละ 48.7) การทดสอบจำนวน 352 คน (ร้อยละ 43.0) แฟ้มสะสมผลงานจำนวน 309 คน (ร้อยละ 37.8) ตามลำดับ

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้แบบสังเกตซึ่งมีจำนวน 729 คน (ร้อยละ 89.1) รองลงมา คือ แบบบันทึกกิจกรรมมีจำนวน 453 คน (ร้อยละ 55.4) แบบสอบถามมีจำนวน 357 คน (ร้อยละ 43.6) แบบทดสอบจำนวน 345 คน (ร้อยละ 42.2) แบบสัมภาษณ์จำนวน 324 คน (ร้อยละ 39.6) แฟ้มสะสมผลงานจำนวน 249 คน (ร้อยละ 30.4) แบบวัดสถานการณ์จำนวน 85 คน (ร้อยละ 10.4) ไม่มีเครื่องมือจำนวน 73 คน (ร้อยละ 8.9) และปพ.5 จำนวน 8 คน (ร้อยละ 1.0) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาถึงระยะเวลาในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน พบว่า ช่วงเวลาที่โรงเรียนส่วนใหญ่ทำการประเมิน คือ รายภาคจำนวน 232 คน (ร้อยละ 28.4) รองลงมา คือ รายคาบจำนวน 232 คน (ร้อยละ 28.4) รายสัปดาห์จำนวน 70 คน (ร้อยละ 8.6) รายเดือนจำนวน 52 คน (ร้อยละ 6.4) และรายปีจำนวน 4 คน (ร้อยละ 0.5) ตามลำดับ

ตาราง 1 สภาพการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์	น	%	การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์	น	%
วิธีการวัด/ประเมิน			เครื่องมือในการประเมิน		
การสังเกต	750	91.7	แบบสังเกต	729	89.1
การสัมภาษณ์	398	48.7	แบบสัมภาษณ์	324	39.6
การสอบถาม	422	51.6	แบบสอบถาม	357	43.6
การบันทึกกิจกรรม	489	59.8	แบบบันทึกกิจกรรม	453	55.4
การทดสอบ	352	43.0	แบบทดสอบ	345	42.2
แฟ้มสะสมผลงาน	309	37.8	แฟ้มสะสมผลงาน	249	30.4
ระยะเวลาในการประเมิน			แบบวัดสถานการณ์	85	10.4
รายคาบ	232	28.4	ปพ.5	8	1.0
รายสัปดาห์	70	8.6	ไม่มีเครื่องมือ	24	2.9
รายเดือน	52	6.4	การตัดสินผล		
รายภาค	460	56.2	รายคาบ	55	6.7
รายปี	4	0.5	รายสัปดาห์	23	2.8
เกณฑ์การประเมิน			รายเดือน	21	2.6
เกณฑ์การประเมินแบบองค์รวม	567	69.7	รายภาค	690	84.4
เกณฑ์การประเมินแบบแยกส่วน	241	29.5	รายปี	29	3.5
ทั้งสองเกณฑ์รวมกัน	4	0.5	ระดับเกณฑ์การประเมิน		
ไม่มีเกณฑ์ในการประเมิน	6	0.7	2 ระดับ (ผ่าน ไม่ผ่าน)	82	10.0
			3 ระดับ (ดีเยี่ยม ดี ผ่าน)	364	44.5
			4 ระดับ (ดีเยี่ยม ดี ผ่าน ไม่ผ่าน)	372	45.5

สำหรับการตัดสินผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พบว่า ช่วงเวลาที่โรงเรียนส่วนใหญ่ทำการตัดสินผล คือ รายภาคจำนวน 690 คน (ร้อยละ 84.4) รองลงมา คือ รายคาบจำนวน 55 คน (ร้อยละ 6.7) รายปีจำนวน 29 คน (ร้อยละ 3.5) รายสัปดาห์จำนวน 23 คน (ร้อยละ 2.8) และรายเดือนจำนวน 21 คน (ร้อยละ 2.6) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาระดับเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน พบว่า ครูมีการใช้เกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 4 ระดับ ได้แก่ ดีเยี่ยม ดี ผ่าน ไม่ผ่าน มากที่สุด มีจำนวน 372 คน (ร้อยละ 45.5) รองลงมา คือ 3 ระดับ ได้แก่ ดีเยี่ยม ดี ผ่าน จำนวน 364 คน (ร้อยละ 44.5) และ 2 ระดับ ได้แก่ ผ่าน ไม่ผ่าน จำนวน 82 คน (ร้อยละ 10.0) ตามลำดับ

สำหรับเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้เกณฑ์การประเมินแบบองค์รวม ซึ่งมีจำนวน 567 คน (ร้อยละ 69.7) รองลงมา คือ เกณฑ์การประเมินแบบแยกส่วน มีจำนวน 241 คน (ร้อยละ 29.5) ไม่มีเกณฑ์ในการประเมิน มีจำนวน 6 คน (ร้อยละ 0.7) และทั้งสองเกณฑ์รวมกันจำนวน 4 คน (ร้อยละ 0.5) ตามลำดับ

ตาราง 2 ปัญหา/อุปสรรคในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์	น	%	การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์	น	%
คุณลักษณะอันพึงประสงค์นิยามและตัวชี้วัด			วิธีการวัด		
นิยามความหมายคุณลักษณะอันพึงประสงค์และตัวชี้วัดไม่ชัดเจน	116	14.2	วิธีการวัด/ประเมินไม่ชัดเจนเป็นรูปธรรม	225	27.5
คุณลักษณะอันพึงประสงค์และตัวชี้วัดมีลักษณะเป็นนามธรรม ยากต่อการวัด	511	62.5	ยังคงใช้การวัดแบบเดิมเหมือนกับการวัดจิตพิสัย	352	43.0
คุณลักษณะทั้ง 8 คุณลักษณะมีจำนวนมากเกินไป	1	0.1	ขาดการกำหนดผู้มีส่วนร่วมในการประเมินที่ชัดเจน	129	15.8
พบปัญหาทั้ง 2 ประเด็น	72	8.8	พบปัญหาทั้ง 3 ประเด็น	24	2.9
ไม่มีปัญหา	118	14.4	ไม่มีปัญหา	88	10.8
เครื่องมือในการประเมิน			รูปแบบการตัดสินผล		
ไม่มีเครื่องมือในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	212	25.9	เกณฑ์รูบรีคที่กำหนดไม่ครอบคลุม	293	35.8
เครื่องมือที่ใช้ไม่เหมาะสม/ไม่มีคุณภาพ	129	15.8	การตัดสินผลการประเมินไม่ตรงกับความเป็นจริง	368	45.0
เครื่องมือขาดความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ	336	41.1	พบปัญหาทั้ง 2 ประเด็น	9	1.1
พบปัญหาทั้ง 3 ประเด็น	3	0.4	ไม่มีปัญหา	148	18.1
ไม่มีปัญหา	138	16.9			

เมื่อพิจารณาสภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ นิยาม ตัวชี้วัด พบว่า ส่วนใหญ่คุณลักษณะอันพึงประสงค์และตัวชี้วัดมีลักษณะเป็นนามธรรม ยากต่อการวัด ซึ่งมีจำนวน 511 คน (ร้อยละ 62.5) รองลงมาคือ ไม่มีปัญหาจำนวน 118 คน (ร้อยละ 14.4) นิยามความหมายคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และตัวชี้วัดไม่ชัดเจนมีปัญหาจำนวน 118 คน (ร้อยละ 14.4) พบปัญหาทั้งสองประเด็นมีจำนวน 72 คน (ร้อยละ 8.8) และคุณลักษณะทั้ง 8 คุณลักษณะมีจำนวนมากเกินไปมีจำนวน 1 คน (ร้อยละ 0.1) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาสภาพปัญหาเกี่ยวกับวิธีการวัด พบว่า ส่วนใหญ่ยังคงใช้การวัดแบบเดิมเหมือนกับการวัดจิตพิสัย ซึ่งมีจำนวน 352 คน (ร้อยละ 43.0) รองลงมาคือ วิธีการวัด/ประเมินไม่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมีจำนวน 225 คน (ร้อยละ 27.5) ขาดการกำหนดผู้มีส่วนร่วมในการประเมินที่ชัดเจนจำนวน 129 คน (ร้อยละ 15.8) ไม่มีปัญหา จำนวน 88 คน (ร้อยละ 10.8) และพบปัญหาทั้งสามประเด็นจำนวน 24 คน (ร้อยละ 2.9) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาสภาพปัญหาเกี่ยวกับเครื่องมือวัด พบว่า ส่วนใหญ่เครื่องมือขาดความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ ซึ่งมีจำนวน 336 คน (ร้อยละ 41.1) รองลงมาคือ ไม่มีเครื่องมือในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนมีจำนวน 212 คน (ร้อยละ 25.9) ไม่มีปัญหามีจำนวน 138 คน (ร้อยละ 16.9) เครื่องมือที่ใช้ไม่เหมาะสม/ไม่มีคุณภาพมีจำนวน 129 คน (ร้อยละ 15.8) และพบปัญหาทั้งสามประเด็นจำนวน 3 คน (ร้อยละ 0.4) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาสภาพปัญหาเกี่ยวกับรูปแบบการตัดสินผล พบว่า ส่วนใหญ่การตัดสินผลการประเมินไม่ตรงกับความเป็นจริง ซึ่งมีจำนวน 368 คน (ร้อยละ 45.0) รองลงมาคือ เกณฑ์rubricที่กำหนดไม่ครอบคลุมมีจำนวน 293 คน (ร้อยละ 35.8) ไม่มีปัญหามีจำนวน 148 คน (ร้อยละ 18.1) และพบปัญหาทั้งสองประเด็นจำนวน 9 คน (ร้อยละ 1.1) ตามลำดับ

2. วิเคราะห์แนวทางการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนจากสถานศึกษาที่ปฏิบัติดี (Good practice)

ครูส่วนใหญ่มีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ครบทั้ง 8 คุณลักษณะ ประกอบด้วย รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะรวมทั้งสถานศึกษาบางแห่งมีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติม โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเพื่อศึกษานิยาม ความหมายแต่ละคุณลักษณะ ตัวชี้วัด การจัดทำตัวบ่งชี้/พฤติกรรมบ่งชี้ เกณฑ์การให้คะแนน โดยเมื่อมีการร่วมกันพิจารณาแล้ว จะมีการประชุมชี้แจงให้ครูผู้สอน/ครูประจำชั้น หรือครูที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนทราบและดำเนินการประเมินซึ่งหลังจากที่ครูทำการประเมินเรียบร้อยแล้วจะต้องสรุปผลคะแนน และนำผลการประเมินส่งให้กับฝ่ายทะเบียนวัดผลของสถานศึกษา เพื่อรายงานผลคะแนนให้นักเรียนทราบ

สำหรับวิธีการวัด/ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ครูจะมีการประเมินควบคู่ไปกับการจัดกระบวนการเรียนการสอนในรายวิชาของตนเองโดยวิธีการที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในการทำกิจกรรมระหว่างเรียนจากครูผู้สอน ซึ่งจะประเมินตามสภาพความเป็นจริงตามที่นักเรียนได้แสดงพฤติกรรมออกมา หรือการเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการของสถานศึกษาที่กำหนด เนื่องจากง่าย ต่อการประเมิน และไม่เสียเวลามากนัก นอกจากนี้ครูบางส่วนยังประเมินจากผลงานของนักเรียนจากการทำแบบฝึกหัดในลักษณะเขียนตอบ (อัตนัย) เพื่อดูการแสดงความคิดของนักเรียน การทดสอบ การวัดจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงภายในโรงเรียน รวมทั้งวัดจากการให้นักเรียนได้บันทึกพฤติกรรมตนเองในแต่ละวันเพื่อเป็นการประเมิน

ตนเองโดยมีสมุดบันทึกความดี สำหรับเครื่องมือวัด/ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จะใช้สมุดบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (ปพ.5) โดยจะใช้ร่วมกับใบรายชื่อนักเรียนเพื่อบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนในแต่ละคาบ เช่น การเข้าห้องเรียน ความตั้งใจในการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน เป็นต้น

นอกจากนั้นยังมีเครื่องมือในลักษณะของใบกิจกรรม/ใบงานที่จะให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น โดยอยู่ในรูปของบทความ สถานการณ์ และยังมีสมุดบันทึกความดีของนักเรียนอีกด้วย ซึ่งระยะเวลาในการประเมินครูมักจะประเมินเป็นรายคาบ เนื่องจากคุณลักษณะอันพึงประสงค์จะแทรกอยู่ในแผนการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นจึงมีการประเมินควบคู่ไปกับการจัดกระบวนการเรียนการสอนในรายวิชาของตนเอง เพื่อเป็นการสะสมคะแนนและดูพัฒนาการของผู้เรียน ซึ่งในช่วงปลายภาคเรียนจะสรุปคะแนนดังกล่าว สำหรับเกณฑ์การประเมินดังกล่าวจะมีทั้งที่เป็นเกณฑ์การประเมินแบบภาพรวม และเกณฑ์การประเมินแบบแยกประเด็น โดยบางส่วนจะแทรกไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้

3. ผลการนำเสนอแนวทางการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสอดคล้องกับการประเมินตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สถานศึกษาในแต่ละแห่งต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการในการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยมีหน้าที่อย่างชัดเจน ดังนี้ 1) แบ่งหน้าที่ครูผู้รับผิดชอบในคณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 2) ศึกษา नियาม ตัวชี้วัด พฤติกรรมบ่งชี้ในแต่คุณลักษณะที่หลักสูตรกำหนดรวมทั้งศึกษาแนวทางการประเมิน 3) จัดทำคู่มือระดับสถานศึกษาโดยการกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้เพิ่มเติมให้เหมาะสมกับสภาพสถานศึกษาสำหรับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ไม่ชัดเจนและจัดการประเมินยากหรือครูผู้ประเมินมีการกำหนดรายละเอียดของคุณลักษณะแต่ละข้อมากขึ้นเพื่อปรับการประเมินให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอน 4) ร่วมกันกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมของสถานศึกษา และพฤติกรรมบ่งชี้ใหม่และ 5) จัดประชุมชี้แจงและทำความเข้าใจรายละเอียดเกี่ยวกับการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้ครูผู้ประเมินและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ

นอกจากนี้ในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผู้เรียนในสถานศึกษาควรมีการจัดการประเมินผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ระบุผู้มีส่วนร่วมในการประเมินอย่างชัดเจนเช่น ครูประเมิน เพื่อนประเมินและตัวนักเรียนร่วมประเมินตนเอง เป็นต้น ในด้านวิธีการวัด/ประเมินมีการแบ่งการประเมินเป็นสองส่วนโดยประเมินจากการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้และประเมินจากการจัดกิจกรรม/โครงการของสถานศึกษา ซึ่งในการประเมินของกลุ่มสาระการเรียนรู้ควรมีลำดับขั้นตอนในการปฏิบัติ ดังนี้ 1) วางแผนการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยสอดแทรกไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้ประเมินเพื่อนำไปใช้ในการประเมินรายคาบ 2) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน เนื่องจากลักษณะนักเรียนแต่ละห้องและแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน (ศึกษาตั้งแต่คาบแรกของการจัดการเรียนการสอน) 3) ประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนระหว่างการทำกิจกรรมในคาบเรียน 4) ประเมินจากผลงาน/ชิ้นงาน/ ใบงานของนักเรียน เช่น ผลงานจากการทำงานกลุ่ม สมุดบันทึกความดีแบบฝึกหัดในส่วนของคำถามปลายเปิดเพื่อดูทัศนคติ ความคิดเห็นหรือข้อสอบวัดสถานการณ์ 5) ประเมินจากการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มสาระการเรียนรู้ในรายวิชาของครูผู้ประเมิน 6) สรุปรวมผลการประเมินพฤติกรรมรายคาบในช่วงท้ายภาคการศึกษาเพื่อตัดสินผลระดับคุณภาพ

นอกจากนี้ยังรวมทั้งการประเมินจากการจัดกิจกรรม/โครงการของสถานศึกษา สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินสามารถใช้แบบสังเกตร่วมกับใบรายชื่อนักเรียนในการบันทึกพฤติกรรมผู้เรียนระหว่างการจัดการเรียนการสอน ประกอบกับแบบฝึกหัด/ใบงาน/ข้อสอบในลักษณะคำถามปลายเปิดหรือแบบวัด

สถานการณ์ โดยในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนนั้นควรมีการประเมินผู้เรียนเป็นรายคาบ และในช่วงท้ายภาคการศึกษาควรมีการสรุปรวมผลการประเมินเป็นรายคาบ

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. การสำรวจสภาพและปัญหาของการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

จากการศึกษาสภาพการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่มีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ครบทั้ง 8 คุณลักษณะ รวมทั้งสถานศึกษาบางแห่งมีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติม โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อศึกษานิยาม ความหมายแต่ละคุณลักษณะ ตัวชี้วัด และการจัดทำตัว/พฤติกรรมบ่งชี้ เกณฑ์การให้คะแนน โดยสอดคล้องกับแนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ในด้านวิธีการวัด/ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ครูใช้วิธีการประเมินจากการสังเกตมากที่สุด รองลงมา คือ การประเมินจากผลงาน/การบันทึกกิจกรรม สำหรับเครื่องมือในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ครูจะใช้แบบสังเกตมากที่สุด รองลงมาคือใบงาน/ใบบันทึกกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในเชิงคุณภาพจากสถานศึกษาที่ปฏิบัติดี (good practice)

เนื่องจากการสังเกตเป็นวิธีการที่ง่ายและสะดวกต่อประเมิน มักจะสอดแทรกไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ทำให้สามารถบูรณาการควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอน ในด้านระยะเวลาในการประเมิน พบว่า ครูส่วนใหญ่จะประเมินเป็นรายภาค รองลงมาคือ การประเมินเป็นรายคาบ ซึ่งจะแตกต่างการศึกษาในเชิงคุณภาพจากสถานศึกษาที่ปฏิบัติดี (good practice) ที่จะเน้นการประเมินรายคาบเพราะในแต่ละคาบที่สอนจะมีการบันทึกพฤติกรรมของผู้เรียนไว้ และสรุปรวมคะแนนในช่วงปลายภาค ซึ่งจากข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่าสอดคล้องสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ที่กล่าวว่า สถานศึกษาควรจัดให้มีการประเมินเป็นระยะ ๆ เป็นรายสัปดาห์ รายเดือน รายภาคหรือรายปี เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะอย่างต่อเนื่องให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน สำหรับการตัดสินผลการประเมิน ครูส่วนใหญ่จะตัดสินผลเป็นรายภาค รองลงมาคือ การตัดสินผลเป็นรายคาบ ซึ่งแตกต่างกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ที่กล่าวถึงการสรุปประเมินผลเมื่อจบปีสุดท้ายของแต่ละระดับการศึกษา ในด้านเกณฑ์การประเมิน พบว่า ครูส่วนใหญ่ใช้ระดับเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 4 ระดับ ได้แก่ ดีเยี่ยม ดี ผ่าน ไม่ผ่าน และมีการใช้เกณฑ์การประเมินแบบองค์รวม โดยสอดคล้องสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551)

สำหรับปัญหาการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ นิยาม ตัวชี้วัด พบว่า ส่วนใหญ่คุณลักษณะอันพึงประสงค์และตัวชี้วัดมีลักษณะเป็นนามธรรม ยากต่อการวัด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในเชิงคุณภาพจากสถานศึกษาที่ปฏิบัติดี เนื่องจากในสถานการณ์จริงคุณลักษณะบางคุณลักษณะไม่สามารถวัดได้โดยตรง อีกทั้งคุณลักษณะบางตัวยังไม่สามารถนำไปประเมินได้ในบางรายวิชา แต่ในกระบวนการบันทึกคะแนนลงโปรแกรมเพื่อรายงานผลต้องรายงานทุกคุณลักษณะ ในด้านวิธีการวัดพบว่า ยังคงใช้การวัดแบบเดิมคล้ายกับการวัดพิพิสัย รวมทั้งขาดการกำหนดผู้มีส่วนร่วมในการประเมินที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับ นวนละออง หงส์ภูและวารุณี ลัภนโชติ (2552) ที่กล่าวถึง การประเมินโดยครูผู้สอนคนเดียวมักจะเป็นไปตามการรับรู้ของครู ซึ่งอาจเป็นผลการวัดและประเมินที่ไม่ตรงตามความเป็นจริง จึงควรให้ผู้เรียนมีการประเมินตนเองด้วย สำหรับเครื่องมือพบว่า ส่วนใหญ่เครื่องมือขาดความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับ เบญจลักษณ์ กุลวุฒิ (2555) และภาณุภัทร ลิ้มจำรูญ (2551) ที่กล่าวว่า ในโรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดเครื่องมือในการวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนอย่างชัดเจน เครื่องมือวัด

ยังมีคุณภาพไม่เพียงพอ อีกทั้งการสร้างเครื่องมือส่วนใหญ่มุ่งพัฒนาแบบสอวัดผลสัมฤทธิ์มากกว่าการสร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทำให้ไม่สามารถวัดพฤติกรรมหรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ในสถานศึกษาบางสถานศึกษายังไม่มีเครื่องมือที่ชัดเจนซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในเชิงคุณภาพจากสถานศึกษาที่ปฏิบัติดี ที่ว่าบางครั้งครูไม่เครื่องมือแต่ประเมินโดยดูพฤติกรรมนักเรียนภาพรวมเนื่องจากภาระงานและจำนวนนักเรียนมาก

2. วิเคราะห์แนวทางการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนจากสถานศึกษาที่ปฏิบัติดี (Good practice)

จากการศึกษาการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสถานศึกษาที่ปฏิบัติดี (good practice) พบว่า ครูส่วนใหญ่มีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ครบทั้ง 8 คุณลักษณะ ประกอบด้วย รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะรวมทั้งบางสถานศึกษามีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติม โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเพื่อศึกษานิยาม ความหมายแต่ละคุณลักษณะ ตัวชี้วัด การจัดทำตัวบ่งชี้/พฤติกรรมบ่งชี้ เกณฑ์การให้คะแนนเพื่อพิจารณาความสอดคล้องกับลักษณะการประเมินของแต่ละรายวิชาที่สอน กิจกรรม/โครงการที่สามารถร่วมในการประเมินได้โดยสอดคล้องกับแนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) สำหรับวิธีการวัด/ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พบว่า ทั้ง 6 แห่ง ส่วนใหญ่ครูจะมีการประเมินควบคู่ไปกับการจัดกระบวนการเรียนการสอนในรายวิชาของตนเอง ซึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์จะแทรกอยู่ในแผนการจัดการเรียนการสอนเรื่องนั้น ๆ ว่าสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในข้อใดบ้าง

ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) กล่าวว่า การดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนกระทำได้หลายวิธีการ เช่น บูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ จัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หรือปลูกฝังคุณลักษณะโดยสอดแทรกไว้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น สำหรับวิธีการที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในการทำกิจกรรมระหว่างเรียนจากครูผู้สอน ซึ่งจะประเมินตามสภาพความเป็นจริงตามที่นักเรียนได้แสดงพฤติกรรมออกมา หรือการเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการของสถานศึกษาที่กำหนด เนื่องจากง่ายต่อการประเมินและไม่เสียเวลามากนัก นอกจากนี้ครูบางส่วนยังประเมินจากผลงานของนักเรียนจากการทำแบบฝึกหัดในลักษณะเขียนตอบ (อัตนัย) เพื่อดูการแสดงความคิดของนักเรียน การทดสอบ การวัดจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงภายในโรงเรียน รวมทั้งวัดจากการให้นักเรียนได้บันทึกพฤติกรรมตนเองในแต่ละวันเพื่อเป็นการประเมินตนเองโดยมีสมุดบันทึกความดีแจกให้ซึ่งสอดคล้องกับนวนล่อง หงส์และวายุณี ลัทธิโชคดี (2552) ที่กล่าวถึง การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง

ในด้านเครื่องมือวัดจะใช้สมุดบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (ปพ.5) โดยจะใช้ร่วมกับใบรายนามนักเรียนเพื่อบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนในแต่ละคาบ นอกจากนั้นยังมีเครื่องมือในลักษณะของใบกิจกรรม/ใบงานที่จะให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น โดยอยู่ในรูปของบทความ สถานการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับภาณุภัทร ลิ้มจำรูญ (2551) ที่กล่าวว่าเครื่องมือส่วนใหญ่จะมุ่งพัฒนาแบบสอวัดผลสัมฤทธิ์มากกว่าการสร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งยังมีครูบางส่วนที่นำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สำหรับรูปแบบการประเมินและการตัดสินผล พบว่าจะประเมินในรูปแบบที่กลุ่มสาระการเรียนรู้และผู้ที่เกี่ยวข้องพัฒนาและประเมินทุกคุณลักษณะ เนื่องจากสถานศึกษามีความพร้อมในด้านทรัพยากรต่าง ๆ ค่อนข้างสูงและต้องการเน้นในด้านการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์สู่ความ

เป็นเลิศ อีกทั้งเกณฑ์การประเมินดังกล่าวจะมีทั้งที่เป็นเกณฑ์การประเมินแบบภาพรวม และเกณฑ์การประเมินแบบแยกประเด็น โดยบางส่วนจะแทรกไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ โดยสอดคล้องกับแนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ที่กล่าวถึงการสร้างเกณฑ์ในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่ประกอบด้วยเกณฑ์การประเมินแบบภาพรวม และเกณฑ์การประเมินแบบแยกประเด็น

3. การนำเสนอแนวทางการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสอดคล้องกับการประเมินตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากผลการสนทนากลุ่มเพื่อนำเสนอแนวทางการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนพบว่า สถานศึกษาในแต่ละแห่งควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการในการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยต้องมียุทธศาสตร์ที่ชัดเจน ดังนี้ 1) แบ่งหน้าที่ครูผู้รับผิดชอบในคณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 2) ศึกษาวิจัย ทดลอง บ่งชี้ในแต่คุณลักษณะที่หลักสูตรกำหนดรวมทั้งศึกษาแนวทางการประเมิน 3) จัดทำคู่มือระดับสถานศึกษาโดยการกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้เพิ่มเติมให้เหมาะสมกับสภาพสถานศึกษาสำหรับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ไม่ชัดเจนและจัดการประเมินยากหรือครูผู้ประเมินมีการกำหนดรายละเอียดของคุณลักษณะแต่ละข้อมากขึ้นเพื่อปรับการประเมินให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอน แต่อยู่ในขอบเขตที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดโดยสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์(2551) ที่กล่าวว่าสถานศึกษาสามารถปรับตัวชี้วัด/พฤติกรรมบ่งชี้ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดได้ตามความเหมาะสม เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา สภาพปัญหาความต้องการหรือความจำเป็นของชุมชน 4) ร่วมกันกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมของสถานศึกษาและพฤติกรรมบ่งชี้ใหม่และ 5) จัดประชุมชี้แจงและทำความเข้าใจรายละเอียดเกี่ยวกับการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้ครูผู้ประเมินและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551)

นอกจากนี้ในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผู้เรียนในสถานศึกษาควรมีการจัดการประเมินผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ระบุผู้มีส่วนร่วมในการประเมินอย่างชัดเจนเช่น ครูประเมิน เพื่อนประเมินและตัวนักเรียนร่วมประเมินตนเองเพื่อให้ผลคะแนนมีความหลากหลายไม่เกิดความลำเอียงซึ่งสอดคล้องกับนวนล่อง หงส์และวารุณี ลักษณะคดี (2552) ที่กล่าวว่าประเมินโดยครูผู้สอนคนเดียวอาจเป็นไปตามการรับรู้ของครูจึงควรให้นักเรียนประเมินตนเองด้วย

วิธีการวัด/ประเมินมีการแบ่งการประเมินเป็นสองส่วนโดยประเมินจากการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้และประเมินจากการจัดกิจกรรม/โครงการของสถานศึกษาโดยสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (2551) ที่ระบุว่าพัฒนาผู้เรียนจะสามารถดำเนินการพัฒนาด้วยวิธีการทั้งการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยสอดแทรกในกิจวัตรประจำวันของสถานศึกษา เป็นต้น ซึ่งในการประเมินของกลุ่มสาระการเรียนรู้ควรมีลำดับขั้นตอนในการปฏิบัติ ดังนี้ 1) วางแผนการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยสอดแทรกไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้ประเมินเพื่อนำไปใช้ในการประเมินรายคาบ 2) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน เนื่องจากลักษณะนักเรียนแต่ละห้องและแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน (ศึกษาตั้งแต่คาบแรกของการจัดการเรียนการสอน) 3) ประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมของ

ผู้เรียนระหว่างการทำกิจกรรมในคาบเรียน 4) ประเมินจากผลงาน/ชิ้นงาน/ ใบงานของนักเรียน เช่น ผลงานจากการทำงานกลุ่ม สมุดบันทึกความดี แบบฝึกหัดในส่วนของคำถามปลายเปิดเพื่อทดสอบคติ ความคิดเห็น หรือข้อสอบวัดสถานการณ์ 5) ประเมินจากการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มสาระการเรียนรู้ในรายวิชาของครูผู้ประเมิน 6) สรุปรวมผลการประเมินพฤติกรรมรายคาบในช่วงท้ายภาคการศึกษาเพื่อตัดสินผลระดับคุณภาพ นอกจากนี้ยังรวมทั้งการประเมินจากการจัดกิจกรรม/โครงการของสถานศึกษา

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินสามารถใช้แบบสังเกตร่วมกับใบรายชื่อนักเรียนในการบันทึกพฤติกรรมผู้เรียนระหว่างการจัดการเรียนการสอน ประกอบกับแบบฝึกหัด/ใบงาน/ข้อสอบในลักษณะคำถามปลายเปิดหรือแบบวัดสถานการณ์โดยสอดคล้องกับภาณูภทร ลืมจำรูญ (2551) ที่กล่าวถึงการประยุกต์ใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ร่วมกับการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน และในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนนั้นควรมีการประเมินผู้เรียนเป็นรายคาบเพื่อติดตามพัฒนาการของผู้เรียนสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (2551) ที่กล่าวถึงระยะเวลาในการประเมินควรกระทำเป็นระยะๆ เพื่อติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนและในช่วงท้ายภาคการศึกษาควรมีการสรุปรวมผลการประเมินเป็นรายคาบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า ครูส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจในแนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ไม่ถูกต้อง ทั้งในเรื่องของวิธีการวัด การใช้เครื่องมือในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ดังนั้น หน่วยงานต้นสังกัดหรือสถานศึกษาควรดำเนินการสร้างความเข้าใจให้ครูศึกษาเกี่ยวกับแนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนด

1.2 จากผลการวิจัยนี้พบว่า ปัญหา/อุปสรรคที่เกิดขึ้นในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเฉพาะตัวชี้วัดในแต่ละคุณลักษณะที่เป็นนามธรรม/ยากต่อการวัด เช่น การประเมินรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ รักความเป็นไทย ที่นำไปปฏิบัติในสถานการณ์จริงได้ยาก ดังนั้น กระทรวงศึกษาควรทบทวนและกำหนดตัวบ่งชี้แต่ละคุณลักษณะให้ชัดเจน ง่ายต่อการวัด/ประเมินในสภาพจริงทุก ๆ 5 ปีของการใช้หลักสูตร

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 จากผลงานวิจัยนี้เป็นการสำรวจสภาพการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ดังนั้น งานวิจัยต่อไป สามารถศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะของผู้เรียน หรือศึกษาเกี่ยวกับการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียนของผู้เรียน

2.2 จากผลการวิจัยนี้ พบว่า ได้รูปแบบการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับการประเมินตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยมีประเด็นที่สำคัญ คือ จัดตั้งคณะกรรมการในการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ซึ่งต้องมีการกำหนดหน้าที่อย่างชัดเจน มีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบขั้นตอน สำหรับวิธีการวัด/ประเมินมีการแบ่งการประเมินเป็นสองส่วนโดยประเมินจากการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้และประเมินจากการจัดกิจกรรม/โครงการของสถานศึกษา และเครื่องมือประเมินใช้แบบสังเกตร่วมกับใบรายชื่อนักเรียนรวมทั้งใบงาน/ชิ้นงาน/

ผลงานที่นักเรียนทำ โดยระยะเวลาในการประเมินจะประเมินเป็นรายคาบเพื่อดูความก้าวหน้าของผู้เรียน ซึ่งงานวิจัยต่อไปควรศึกษาว่ารูปแบบการประเมินดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานการณ์มากน้อยเพียงใด

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *แนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ฉบับใช้ในโรงเรียนโครงการนำร่อง การใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *แผนยุทธศาสตร์ ตามนโยบายสถานศึกษา 3 ดี (3D)*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์อักษรไทย (น.ส.พ. ฟ้ามืองไทย).
- กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). *เอกสารประกอบ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *แนวทางการพัฒนา การวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ชญาณิน เจิมมาก. (2547). *การแสวงหาข่าวสารทางการเมือง จัดสำนักประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้อ่านนิตยสารแนวการเมืองเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวนละออง หงส์ภู และวารุณี ลัภนโชคดี. (2552). *การพัฒนาแบบวัดคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตสี่* กรุงเทพมหานคร. *วิทยาสารก้าวหน้า*, 7(3), 43-55.
- เบญจลักษณ์ กุลวุฒิ, สมนึก ภัททิยธนี และวิลัน จุมปาแฝด. (2555). *การสร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 วารสารวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 17(1), 375 – 388.
- ภาณุภัทร ลิ้มจำรูญ. (2551). *การพัฒนาชุดเครื่องมือวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาวัดและประเมินผลการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วริยา จันทร์พิทักษ์. (2555). การพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านขยัน อดทน ร่าเริงของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตามแนวทางโรงเรียนในเครือชาเลเซียนในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.